

Godsdienstvormen en Yormengodsdienst.

De bewoners van ons land, en van Europa in het algemeen, beginnen voor een groot deel hun godsdienst te verliezen. Er zijn gelukkig nog velen, die in den Heere Jezus Christus gelooven, en in Hem vergeving van zonden en het eeuwige leven hebben als een welverzekerd en onvervreemdbaar bezit; er zijn ook nog velen, die inderdaad nog gelooven in een levenden God, aan Wien zij eenmaal rekenschap moeten geven van hun doen en laten, en die eerbied hebben voor Hem, al kennen ze Hem nog niet als hun Vader in Christus; maar toch kunnen we zeggen, dat het volk in zijn geheel bezig is zijn godsdienst te verliezen.

Dat is een merkwaardig teeken van onzen tijd. Alle eeuwen door hebben alle volken der wereld hun godsdienst gehad, en zich verblijd in hun godsdienst. Hoe diep ook de Heidenen gezonken waren, volken zonder godsdienst heeft men nergens aangetroffen. Soms was die godsdienst eenvoudig een vereeren van goede en een vreezen van booze geesten; soms werd het een wijsgeerig stelsel met treffende gedachten en zinrijke verhalen, waarin dikwijls een kern van waarheid verholen lag. En sommige van die godsdienststelsels kregen een grooten aanhang, en telden hun belijders bij millioenen, zooals het Brahmanisme, het Boeddhisme, het Mohamedanisme, het Christendom

Verbaast gij u, lezer, dat ik het Christendom noem naast de Heidensche godsdiensten, alsof ik ze op één lijn stelde? Gij weet wel beter, maar ge weet ook wel, dat Christendom en Christendom twee zijn. Als we de woorden in hun juiste beteekenis nemen, moeten wij nimmer zeggen, dat een mensch zalig wordt door den godsdienst; dat hij door den godsdienst getroost wordt. Wie zoo zegt, meent het dikwijls goed, maar hij zegt het verkeerd. Wij worden zalig door het geloof in Jezus Christus; wij worden vertroost door het vertrouwen op Gods beloften, die in Hem Ja en Amen zijn. Maar in de gewone taal beteekent godsdienst alles, wat de mensch doet, om zich bij God aangenaam te maken. En goed beschouwd, zal de mensch daarmee altijd bedrogen uitkomen. Want de mensch maakt zich nimmer aangenaam bij God; dat kan Christus

alleen, in Wien God al Zijn welbehagen heeft. In Hem zijn wij Gode aangenaam.

Zich aangenaam maken bij God, dat is het doel van alle godsdienstigheid der menschen. Daartoe bracht Kain, de eerste godsdienstige mensch, zijn offerande. Daartoe offerden ruwe Heidensche volken zelfs hun slaven en zelfs hun kinderen aan de goden op. Daartoe betracht de Mohamedaan zijn vijf plichten: bidden, aalmoezen geven, vasten, naar Mekka trekken, en den heiligen oorlog voeren. Daartoe hebben ook velen, die Christenen heetten, hun best gedaan om allerlei godsdienstvormen bij te houden. Dat noemde men dan Christendom, en men meende daardoor zalig te worden, evenals de Mohamedaan het Paradijs meent in te gaan, als hij de voorschriften van Mohamed opvolgt.

Dat schijnt schoon! Zie die Arabieren. Zij zijn opgestaan voor den dageraad; ze hebben zich gewasschen, desnoods met woestijnzand, als ze geen water hadden, want wasschen was voorgeschreven, en nu staan ze zwiiggende uit te zien naar het Oosten, om den eersten straal der opkomende zon op te vangen. En nauwelijks toont de zon haar hoofd boven de kim, of die geheele schare stort neer, trekt de schoenen van de voeten, hult het hoofd in het kleed, en buigt het aangezicht ter aarde, in eerbiedige aanbidding uitroepend: „Er is geen God dan Allah!”

Er kan waarheid liggen in die aanbidding. Maar wanneer we zien, dat diezelfde Arabieren slaven zijn van hun begeerlijkheden, dat ze hunkeren naar zingenot en vleeschelust, dat ze rooven en bedriegen zooveel in hen is, dan moeten we de treurige gevolgtrekking maken: Bij de meesten hunner is die aanbidding louter een godsdienstvorm, een zich aangenaam maken, om daarmee het Paradijs te verwerven, een dienst, voor God van geenerlei waarde.

En is het onder de Christenen niet dikwijls evenzoo? In lang verloopene tijden aanbaden onze voorouders hun Wodan en Thor, hun Frigga en Freia, wier namen we nog elken dag noemen. Toen kwam het Christendom door het zwaard van Karel den Grooten, en al de Heidenen werden Christenen. Of aller hart door tooverslag veranderd was? Natuurlijk niet; ze hadden alleen andere godsdienstvormen gekregen. Die vormen waren Roomsche-Katholiek, en bleven het tot de herleving in den tijd der Hervorming. Bij overheidsbesluit werd op vele plaatsen in Zwitserland, in Duitschland, in Nederland de

Hervorming ingevoerd. Was aller hart veranderd? Natuurlijk niet. Voorzeker waren er velen, die in Christus hun Zaligmaker hadden gevonden, en leefden door het geloof, maar voor vele anderen was de Hervorming niet anders dan een verandering van godsdienstvormen.

En gelijk de Mohamedaan, zoo sprak ook de Christen van zijn godsdienstplichten. Kerkgaan, aalmoezen geven, bidden, Bijbellezen, 't werden godsdienstvormen. Ge hoort het aan de namen, die men aan het tafelgebed gaf. „Stille wèzen,” heette het in Drente; „hânne gearje,” (handen vrouwen) in Friesland; „een goed woord zeggen,” in Overijsel. Men noemde het zelfs geen bidden, nog minder een dankzegging, men gaf den naam alleen naar den uiterlijken vorm. En heel de bevolking deed mee; de gansche natie was godsdienstig, en had eenerlei godsdienstvorm. Afgezien van de velen, die in oprechtheid God vreesden, mag men toch vragen: Was dat uiterlijk vertoon van godsdienst niet ten deele een ledige vorm, ten deele een zoeken om zich aangenaam te maken bij God?

Onze tijd is een tijd, die oude ledige vormen afschaft. Zij, die in hun hart geen God hadden, hielden vroeger den uiterlijken schijn van godsdienstigheid; thans niet meer. Integendeel, gelijk vroeger de Farizeën op de hoeken der straten stonden te bidden, zoo pronken tegenwoordig velen met hun ongodsdienstigheid, en ze zeggen zóó luid, dat ieder het verstaat: „Laat ons hunne banden verbreken en hunne touwen van ons werpen.” — „Wij hebben de lichten aan den hemel uitgedoofd!” riep de voormalige Fransche minister Viviani uit, en meende, dat hij een groot

woord sprak. Maar 't was niet waar; het licht, dat hij uitdoofde, was slechts het lampje der menschelijke godsdienstigheid; van de Zonne der gerechtigheid zullen ze wel afblifven!

Onze tijd legt de uiterlijke godsdienstvormen af; wie geen God in het hart heeft, toont Hem ook geen uiterlijken eerbied meer. Wat zullen nu wij doen, die God kennen door onzen Heere Jezus Christus? Zullen ook wij den uiterlijken vorm nalaten, ons beroepende op het woord van aanbidden in geest en in waarheid? Zullen we bidden met de handen in den zak en den hoed op het hoofd? Zullen we zonder een woord van dankzegging aan tafel gaan, en onze knieën niet meer buigen?

Neen, dat zullen we niet, want die uitwendige vormen worden thans tot een *getuigenis*. Welke vormen dat zijn, komt er minder op aan. De Arabier ontbloot zijn voeten, en wij het hoofd, beide uit eerbied. De Arabier buigt het hoofd naar den grond, alsof hij zich schaamt, en wij heffen het opwaarts, omdat we vertrouwen hebben. Doch dat zijn bijzaken. Dit is de hoofdzaak, dat de uitwendige vorm van ons bidden een getuigenis is voor den levenden God. Toen ieder scheen te bidden, was het ook in het oog der wereld een eere, vroom te zijn; nu de wereld met het gebed spot, willen wij haar laten zien, dat er toch nog een Gemeente van Christus bestaat, die in woord en daad Hem belijdt, Hem belijden durft, ook al kost het smaad en schande, Hem belijden durft, desnoods met gevaar van het leven.

A. L.

OUDEJAARS-AVOND.

Dáár galmde het eerste luiden van de torenklok uit het dorp over bosch en veld, en diep drong het door tot in het huisje van den ouden houtvester, neen, tot in het oor en het hart van hemzelf en van zijn vrouw.

Haar was het als muziek, die van Boven afdaalde, als het bazuin-geschal van den heraut, die de komst des Heeren voorafging om het Zijn volk aan te zeggen: „Zie, uw Koning komt tot u; ... Ik ben met u al de dagen; Mijn oog zal op u zijn; Mijn genade is u genoeg!” — om het u te vragen: „Heeft u ook iets ontbroken?” en uw „Niets, Heere!” van u aan te nemen, opdat ge nu met nieuwen moed, gesterkt door den aanblik van en op Hem, blijde den weg voort zoudt gaan, naar de dooden, neen, naar het Vaderhuis toe.

Zie, zóó klonk haar dat klokgelui in oor en hart.

Zeker, de jaren waren niet spoorloos aan hen voorbijgegaan, elk jaar had wat medegenomen aan levenslust en levensmoed. De schouders werden al hooger opgetrokken, de rug boog zich al meer. Vijf kinderen had God hun gegeven. Twee meisjes waren gehuwd, de derde diende, en de twee jongens waren in den vreemde gegaan, om werk te zoeken, de jongste dit jaar, en nu was hun vroeger luidruchtig huisje eenzaam en verlaten. Het vorig jaar had de graaf tot haar man gezegd: „Gerritsen, 't is voor jou geen doen meer, om met die rheumatiek in je been bij nacht en dag, bij weer en geen weer, door de bosschen te zwerven. Ik ontsla je onder dankbetuiging voor je trouwe diensten. Je blijft in je huisje wonen en houdt je loon tot aan je dood en, mocht je Martha je overleven, dan zal ik voor haar zorgen!” Dat was mooi, zoo mooi als 't maar kon, doch nu hadden ze ook bijna niets te doen en niets te zorgen. Wat 'n verschil bij vroeger! Den heelen avond zaten ze tegenover elkaar te „prakkezeeren” in de stilte, en verlangden, dat het tijd werd om naar bed te gaan. Vroeger waren er op oudejaarsavond altijd nog een paar van de kinderen over geweest, om bij vader en moeder het oude in het nieuwe te vieren, maar nu . . . kwam er niemand, de een niet om deze, de ander niet om die reden, genoeg: ze zouden alleen zijn van avond, voor 't eerst alleen, na zooveel jaren!

Ze keek eens naar haar man. Hij zat daar tegenover haar, den elleboog op de tafel geleund, en de oogen, starende naar — ja, zij wist het wel — naar het verleden, toen hij avond na avond met één van de jongens op de stroopers uitging, en die nu zoo holle kamer vol was van het gelach en gebabbel.

„Vaderke, hoor je het luiden wel?”

„Jawel, wat zou dat?”

„Zouden we ons niet klaar maken voor de kerk?”

„Mij dunkt niet. 'k Heb geen zin dezen keer!”

Zij dacht een oogenblik na. — Neen, zij kon er nu niet wijdloepig met hem over praten; dat ging *straks* beter! Ze moest thans een middel gebruiken, kort en krachtig, dat dadelijk hielp.

„Ja, ik wou juist zoo gaarne gaan en dan wou ik meteen bij Jansen aangaan, om wat meel te halen. Dan bak ik straks, als we thuis komen, nog wat bollen om naar de kinderen te sturen.”

„Als jij gaat, dan moet ik wel mee. Maar mensch, 't is toch geen weer voor jou om door die sneeuw te baggeren.”

„Och, kom, daar ben ik nooit bang voor geweest, en ik ben het nog niet. Weet je wat? Zadel Philip even; die kan zoo lang bij Jansen op stal blijven; ik zal de mand daar ook laten staan en na de kerk halen wij ze af.”

„Vooruit dan maar, oude! Zoo oud als je bent, maar je bent en blijft 'n echte doordrijfster! Geen strooper, die er tegen op kan!”

Zij glimlachte en begaf zich naar de slaapkamer, om zich klaar te maken. Het eerste luiden was klaar. Ze hadden nog net drie kwartier tijd, daarin konden ze er nog met plezier komen. Ja, zij — maar hij niet. Hij ging niet met zijn zin, hij zou er niet met plezier komen, maar om harentwil ging hij naar de schuur en maakte Philip gereed en Fidel sprong voor hem uit, toen de baas Philip naar buiten bracht, hoeveel moeite de baas zich ook gaf, om den hond binnen te houden.

„Hendrik,” zei ze, toen ze straks samen door het bosch gingen, hij op Philip gezeten, zij naast hem gaande, omdat ze liever loopen wilde, en het haar man gunde op het paard te zitten, omdat hij vanwege de rheumatiek zoo moeilijk loopen kon, „waarom had je geen zin om mee naar de kerk te gaan? Dat zou de eerste keer geweest zijn, dat je op oudejaarsavond niet geweest waart? Heeft God het soms niet goed gemaakt met ons dit jaar?”

„Goed? Dat is te zeggen!” prevelde hij. „Is 't niet, of we op een puinhoop van vroeger levensgeluk zitten? De kinderen allemaal weg, ik zonder werk, wij, jij en ik, oud en bouwvallig en afhankelijk op den koop toe! Zeg, noem je dat goed?”

„Zeg, laat mij je dat liedje van jou nu eens op *mijn* wijs zingen, en zeg daarna dan eens eerlijk, wie er gelijk heeft.”